

Erkki Vettenniemi

”Loistelias tappio”. Jean Bouin ja ranskalainen olympiajulkisuus

”Ranskalle voitto olympiakisoissa”, otsikoi *Le Petit Journal* heinäkuun 10. päivänä 1912. Tukholman olympialaiset olivat Ranskan kannalta edenneet apeasti, mutta nyt, 5000 metrin kilpailussa, sikäläinen urheilija oli saavuttanut menestystä. Hän oli Jean Bouin (1888–1914), ensimmäinen ranskalainen kansainvälisesti tunnustettu juoksija, jolla oli tosin vielä edessään yhteenotto Hannes Kolehmaisen kanssa saman matkan finaalissa.

Ymmärrettävistä syistä Suomessa on jo täydet sata vuotta kertailtu Kolehmaisen urotekojen suuruutta kotimaisesta perspektiivistä. Bouin kuitenkin oli Kolehmaisen lujin vastustaja Tukholmassa, ja suomalaisten juhlinta olisi jäänyt astetta hillitymmäksi ilman näiden miesten kiivasta kamppailua 5000 metrillä. Ranskalainen mediakatsaukseni hyödyntää digitoituja sanomalehtiä – joita on vuodelta 1912 useita kymmeniä – sekä historioitsija Anne Rogerin toistaiseksi julkaisematonta tekstiä. Käytössäni on myös ainoa Bouin-elämäkerta, toimittaja René Espanan teos *Jean Bouin de Marseille*. Ranskalaissankari osasi tunnetusti itsekin kirjoit-

taa, joskin hänen sinänsä kiehtovat mietteensä olen sijoittanut sulkuihin, jotta ne eivät ylettömästi rikkoisi pienoisartikkelini rakennetta.

Miten siis ranskalaisten suuren toivon esiintyminen Ruotsissa huomioitiin hänen kotimaassaan? Missä määrin sai palstatilaa suomalaisjuoksija? Taustoitain Tukholmaa Bouinin ja Kolehmaisen ensimmäisellä tapaamisella huhtikuussa 1912, minkä jälkeen siirryn olympia uutisoinnin pariin. Nämä urheilijat eivät sittemmin enää kilpailleet keskenään, vaikka kaavailuja uusista yhteenotoista tuli julkisuuteen kaksi vuotta myöhemmin. Viimeistään maailmansota likvidoi sellaiset suunnitelmat – ja siihen selkkaukseen sammui Bouinin elämäkin.

Saksalainen kenraaliharjoitus

Ikätoverit Jean Bouin ja Hannes Kolehmainen kohtasivat ennen Tukholmaa vain kerran, Berliinissä keväällä 1912. Siihen mennessä Bouin oli saavuttanut mainetta paitsi ratajuoksijana (10 000 metrin maailmanennätys edellisenä vuonna) myös maastajuoksijana (kansainvälistä menestystä usealta vuodelta). Lisäksi hän oli hankkinut kokemusta Lontoon olympiakisoista 1908. Kolehmaisella taas oli tasan yksi mainitsemisen arvoinen voitto, Englannin amatöörimestaruuskilpailujen neljän mailin ykkössija kesältä 1911. Se triumfi oli tehnyt hänet tunnetuksi modernin urheilun syntyseudulla.

Berliiniläinen urheiluseura sai johtavat amatöörijuoksijat samalle viivalle huhtikuun lopulla, niukasti kaksi kuukautta ennen ruotsalaisen olympiajuhlan avajaisia. Matkaksi oli määräytynyt yksi Saksan virsta, toisin sanoen 7500 metriä, ja olettaa kai sopii, että päähenkilöiden suostutteluun oli vaadittu muutakin kuin pontevaa vetoamista amatöörihengen jalouteen. Kolehmainen voitti kilpailun melko helposti. Suomessa tieto otettiin vastaan riemuiten, eikä Ranskassakaan usko omaan mieheen horjunut yhden tappion myötä. ”On hyvin todennäköistä”, *La Culture Physique* kirjoitti heti koitoksen jälkeen, ”että mikäli Bouin on [Tukholmassa] läsnä kun lähettäjän pistooli pamahtaa, amerikkalaisilla urheilijoilla on jäljellä kilpailu vain toisesta sijoituksesta.” (Roger 2012.)

Se oli alan lehdessä ilmestynyt näkemys; sanomalehdistä en ole erotanut ainuttakaan viittausta Bouinin häviöön. Tämä kertoo luullakseni

enemmän ranskalaisen urheilujournalismin tilasta ja kiinnostuksen koh- teista kuin halusta pimittää sikäläisen sankarin kokema tappio. Bouinin edellisestä häviöstä oli tällöin kulunut yli kaksi vuotta. Hieman oudom- paa on sitten se, että Bouinistä tehdyssä elämäkerrassa (España 2000) Berliinin-juoksu vilahtaa ainoastaan kuvatekstissä ja tulosrivinä.

Entä miten on mahdollista, että Suomen talvessa harjoitellut Koleh- mainen kykeni kukistamaan miehen, jolla oli takanaan menestyksellinen maastojuoksukausi kesäisissä olosuhteissa? Bouin oli voittanut tärkeän kansainvälisen kilpailun vajaa kuukausi ennen Berliiniä, jossa hän saa- pui maaliin puolisen minuuttia suomalaista myöhemmin. Kolehmaisena mukaan Bouin ei ollut ”tällä kertaa paraimmassa kunnossaan” ja vai- kutti jopa ”lihavahkolta”, kuten *Aamulehdestä* voitiin lukea toukokuun 5. päivänä. Kenties Bouin oli ottanut kevyesti edeltävät viikot eli suhtautu- nut huhtikuuhun nykytermein ylimenokautena. Joka tapauksessa häviö Berliinissä taisi sanella Bouinin päätöksen poistaa tulevasta olympiaoh- jelmastaan 10 000 metrin kilpailu.

Rodun ja isänmaan puolesta

Tukholman stadionilla oli kamppailtu neljän päivän ajan, kun *Le Siècle* julkaisi Ranskan johtavan kiekonheittäjän ajatuksia. Ranskalaisten kär- simät ”jatkuvat tappiot” edellyttivät kyseisen urheilijan mielestä ankaraa itsekritiikkiä. Olympiajoukkueen valinnat oli tehty kevein perustein, ur- heilijoiden valmistautumisessa oli ilmennyt räikeitä puutteita ja yleinen välinpitämättömyys oli viimein varmistanut olympialaisen syöksykier- teen.

Saman eli heinäkuun 10. päivän lehdissä voitiin silti kohdata ilahdut- tava tukholmalaisuutinen. ”Ranskalle voitto”, julisti *Le Figaro*. ”Ranska saavuttanut ensimmäisen menestyksensä”, vahvisti *L'Écho du Paris*. Kol- mas lehti, *L'Intransigeant*, muistutti kyseisen urheilijan – Jean Bouinin – olleen niitä harvoja ranskalaisia, joihin oli jo etukäteen voitu luottaa. Nyt hän oli kohentanut 5000 metrin ennätystään aloittamalla tapojensa mukaan tarmokkaasti, sitten hieman hengähtämällä, ja loppua kohden taas tempoa kiihdyttämällä. Tuollaisen matkavauhtianalyysin juoksus-

ta tarjosi *L'Action*, joka monien muiden lehtien tavoin huomautti ikään kuin jälkimietteenä, että kyse oli finaalia edeltäneestä tapahtumasta.

Urheilulehti *L'Auton* mielestä odotettavissa oli ”ranskalaisten lihasten suurenmoinen ja ylpeä” triumfi finaalissa (Roger 2012). Loppukilpailua ajatellen toiveita nostatti myös se, että muut juoksijat olivat olleet alkuerisissä Bouiniä (15.05,0) vähintään viisitoista sekuntia hitaampia. Bouin oli-kin *La Pressen* mukaan omaksunut amerikkalaisurheilijoiden tunnetuksi tekemän ”jatkuvan ja järjestelmällisen” harjoittelun. Lukuisten muiden ranskalaisten olisi ollut viisainta jäädä kotiin ”työskentelemään ja kehittymään”. Lehden pohdinta eteni ajalle tyypillisten rotu-uskomusten hengessä: ”Pariisia ei rakennettu yhdessä päivässä, eikä kokonaista rotua elvytetä muutamassa vuodessa.” Tukholmassa pärjänneet urheilijat edustivat tietävästi sellaisia ”rotuja”, joiden parissa urheiluja oli suosittu vuosisatojen ajan. Näihin menestyjiin lukeutui Suomikin, jossa modernin urheilun juuret olivat yhtä ohuet kuin Ranskassa, mutta tähän seikkaan ei sikäläisissä kommentoissa kiinnitetty huomiota.¹

(Alkueräaika yllätti Bouinin, kuten hän muisteli kaksi vuotta myöhemmin. Hän ei mielestään lainkaan rehkinyt karsintajuoksussa, koska ylimpänä tavoitteena oli säästellä voimia seuraavan päivän finaalinonnistukseen. Mutta kenties ”juuri tämä [alkuerän suoma] itsevarmuus maksoi minulle voiton.”)²

Bouin jätti siis väliin 10 000 metrin kilpailun. Ranskalaismediakin pääsääntöisesti unohti sen juoksun; poikkeuksen muodosti *Le Temps*, jolla oli paikan päällä kirjeenvaihtaja. Useimpien sanomalehtien uutisointi perustui niukkoihin sähköisiin, joita kotitoimituksissa väritettiin vauhdikkailla adjektiiveilla.

Merkillistä kyllä, *Le Temps* onnistui sekoittamaan kahden urheilevan Kolehmaisien identiteetit. Pitkän ratajuoksun olisi voittanut ”T. Kolehmainen”, toisin sanoen Tatu, joka totta puhuen keskeytti kyseisen finaalin. Kirjeenvaihtaja viimeisteli väärinkäsityksen väittämällä, että ”kuuluisa juoksija H. Kolehmainen, voittajan veli, ei ottanut osaa kilpailuun”. Hän kuitenkin muisti Hanneksen päihittäneen Bouinin vastikään Berliinissä, mutta Tukholmassa tämä suomalainen olisi Bouinin tavoin keskittynyt 5 000 metrin koitokseen. ”Näiden kahden miehen välistä taistelua odotetaan kärsimättöminä.”

Kirjeenvaihtaja ei koskaan korjannut erhettään, joten todettakoon tässä välissä, että Hannes Kolehmaisena urakkaan lukeutui voittoisaa 10 000 metrin kilpailua edeltänyt alkueräkin. Puolta lyhyemmän matkan finaali, jossa hän viimein kohtasi Bouinin, oli hänelle neljäs startti neljänä peräkkäisenä ja perin helteisenä päivänä.

Tappio, joka olikin voitto

”Pettymys! Bouin on lyöty, mutta lyöty poikkeuksellisissa oloissa ja loistavan urheilijan toimesta (...).” *Le Figaron* puuskahdus heinäkuun 11. päivänä kiteyttää ranskalaismedian reaktiot 5000 metrin finaaliin. Se oli ”suurenmoinen taistelu”, jonka ”viimeisillä metreillä” suomalainen tunkeutui ranskalaisen edelle, *Le Figaro* selosti. Täpärästi ratkaisusta johtuen Bouiniin asetetut odotukset ja niitä seurannut ”suuri pettymys”, johon myös *L’Auto* viittasi (Roger 2012), eivät johtaneet kriittiseen palautteeseen. Eroa miesten välille saatiin lopulta yksi ainoa sekunnin kymmenesosa.

Finaalijuoksu oli toki tärkeä ”meidän ranskalaisten itserakkautemme” kannalta, ”mutta tässä tapauksessa on sanottava, että jotkut tappiot ovat voittojen veroisia”. Bouinin ja Kolehmaisena yhteenotto oli ”yleisurheilun vuosikirjoissa vertaansa vailla oleva uroteko”, jonka keskinopeuskin katsottiin hyväksi ilmoittaa – 22 kilometriä tunnissa. (*L’Écho du Paris*.) Kolehmainen oli ”juoksuilmiö, jollaista ei ole aikaisemmin ilmeisesti koskaan ollut olemassa”, arvuutteli *Plein Air*. Tai sitten suomalainen ja Bouin olivat yhdessä kaikkien aikojen etevimmät kestävyysjuoksijat, kuten *La Vie au Grand Air* kirjoitti. Sen lehden mukaan loppuajat 14.36,6 ja 14.36,7 olivat ”kaiken mielikuvituksen tuolla puolen”. (Roger 2012.)

”Bouinin häviö”, otsikoi *L’Intransigeant* ja kiirehti korostamaan, että kyseessä oli ranskalaisurheilijan uran ”upein juoksu”, jossa myös hän alitti maailmanennätyksen liki puolella minuutilla. *Le Temps* niin ikään päätteli, että niukka tappio ei nakertanut Bouinin suuruutta. Lehden kirjeenvaihtajan mukaan Kolehmainen myönsi, että hän oli ensimmäistä kertaa joutunut uuvuttamaan itsensä, jotta voittais kisan. Bouin sitä paitsi teki isoimman työn, kun kerran suomalainen livahti hänen ohit-

seen ”viimeisellä kymmenellä metrillä”, *Le Temps* täsmensi. ”Se oli upea suoritus, joka hieman kohensi asemiamme kansakuntien välisessä luokittelussa.” (*L’Action*.)

(”Tunnen Kolehmaisena siirtyvän ulommaksi”, Bouin selosti loppusuoraa. ”Kolmekymmentä metriä jäljellä. Kestänkö vielä? En jaksa enää; tuntuu kuin kävelisin; ajaudun alitajuisesti pois päin maalinauhasta; kosketan suomalaisen kyynärpäätä; en etene enää, hän ohittaa.” Juoksun kuluessa hän kuuli maanmiehiltään kierrosaikoja: ”Olin hämmästynyt, mutta eniten minua vaivasi tunne siitä, että suomalainen oli kantapäilläni. Minusta vaikutti mahdottomalta, että toinen ihminen pystyisi seuraamaan sellaisessa vauhdissa.” Hän harmitteli, ettei ollut jättäytynyt Kolehmaisena taakse ja yllättänyt tätä loppusuoralla. Suomalaisen hän sanoi olleen taktisesti kyvykkäämpi.)

La Presse keksi nostaa finaali raportin otsikkoon Bouinin saavuttaman ”ennätyksen”. Suppea teksti sentään paljasti, että ranskalainen oli hävinnyt suomalaiselle, samalla tosin parantaen alkuerässä tekemäänsä ennätystä. Bouin oli siten ollut ”maineensa veroinen”, *La Culture Physique* painotti: kaksi ennätystä kahdessa päivässä (Roger 2012). *Le Siècle*n toimittaja puhui ”ihailtavasta häviöstä” ja oletti muiden ranskalaisurheilijoiden ottavan mallia ”mestaristamme”. Toisaalta nykyajan olympiakilpailujen merkitystä ei pitäisi liioitella, sillä näihin rientoihin oli kopioitu antiikin Olympiasta pelkkä ulkokuori. Myös *La Pressen* kolumnisti ihmetteli modernien urheilumuotojen määrää muinaisen Olympian mukaan nimetyssä tapahtumassa; ranskalaisten tulisi vaatia ohjelmistoon vain ja ainoastaan ”olympialaisia lajeja”.

Sekä Bouinin että Kolehmaisena kisaurakka päättyi maastajuoksuun neljä päivää 5000 metrin finaalin jälkeen. Sen koitoksen ranskalaislehdistö tyypillisesti katki tulosriviin (esim. *Le Petit Journal*). Jokunen kommentti kuitenkin ilmestyi: ”Tässä kisassa toivottiin voittoa edustajallemme Jean Bouinille, mutta ranskalainen mestari luopui ennen loppua reitin huonosta kunnosta johtuen.” Näin ollen tämäkin kilpailu merkitsi ”uutta voittoa suomalaiselle juoksijalle, H. Kolehmaiselle”. (*Le Temps*.) Kun *L’Intransigeant* ilmoitti Bouinin keskeyttäneen parin kilometrin kohdalla, se jätti kertomatta, että tasaisiin ruohokenttiin totunut ranskalainen taisi yllättyä rosoisesta alustasta ja vaativasta reitiprofilista, jotka luonnehtivat Pohjolan maastajuoksuperinnettä.

Bouin johti suurimman osan 5000 metrin finaalista. Hän kunnioitti sääntöjä kiinnittämällä kilpailunumeron vain selkäpuolelle, toisin kuin Kolehmainen. Paita oli ranskalaisseurojen kattojärjestön Union des sociétés françaises de sports athlétiques edustusasu ja sitä koristivat kaksi toisiinsa liittyvää eriväristä rengasta. Järjestön entinen toimihenkilö Pierre de Coubertin taisi saada siitä idean vuonna 1913 keksimiinsä olympiarenkaisiin. (Suomen Urheilumuseo)

Olympiakisojen todettiin silti päättyneen Ranskan kannalta iloisemmin kuin mitä vaisut avauspäivät olivat enteilleet. Bouinin kokeman ”loistavan tappion” jälkeen Ranska saavutti ”toisen upean häviön”, tällä kertaa 4x400 metrin viestijuoksussa. ”Häikäisevän suomalaisen” sijasta ranskalaiset tulivat Yhdysvaltojen lyömiksi, mutta Britannian joukkueen he voittivat tällä ”klassisella” matkalla. (*L’Intransigeant*.) Huomattavasti vaatimattomammin oli sitä ennen uutisoitu ranskalaisurheilijan aivan oikea voitto, esteratsastuksen kultamitali, jota ei kai pidetty ihmisurheilijoiden uljaiden tappioiden veroisena saavutuksena.

Viimeinen patsastaisto

Oliko ranskalainen olympiaraportointi kesällä 1912 poikkeuksellisen nurkkakuntaista? Vain vertailevan tutkimuksen avulla voisi tähän kysymykseen vastata kyllin pätevästi, mutta kaiketi sen verran tarkasteluni on todistanut, että ranskalainen urheilujournalismi oli vielä esimodernissa kuosissa. Muun muassa Englannissa ja Ruotsissa Kolehmainen pääsi oleellisesti paremmin esille kuin Ranskassa (Llewellyn 2012; Widholm 2012). Tai ehkä olisi viitattava yksinomaan olympisen journalismin rajoittuneisuuteen, sillä Tukholmaan nähden samoihin aikoihin poljettua Ranskan ympäriajoa seurattiin siinä maassa verrattomasti antautuneemalla otteella.

Lienee siis lupa päätellä, että Kansainvälisen olympiakomitean puheenjohtajan Pierre de Coubertinin kotimaassa ei modernilla olympiatouhulla ollut vetovoimaa siinä määrin kuin vaikkapa Suomessa. Kaikkiaan Ranska saavutti Tukholmassa kuitenkin seitsemän kultamitalia ja seitsemän muuta palkintosijaa. Alituinen haikailu amerikkalaisten oletetusti edistyksellisen urheiluelämän suuntaan ennakoi monessa suhteessa muutoksia. Seuraavalla vuosikymmenellä, suurelta osin Pariisin olympiakisojen ansiosta, ranskalainen olympiaosaaminen ja -uutisointi heilahtivat uudelle tasolle. Suomalaisella juoksijalla oli sattumoisin silloinkin näkyvä rooli sikäläisessä julkisuudessa, sillä olihan Paavo Nurmi Pariisin kilpailujen palvotuin tähti.

Ironista on tietysti havaita, millaisella volyymilla ranskalaismedia niin sanotusti hehkutti Bouinin alkuerävoittoa 1912. Finaaliraportit

toisaalta osoittavat, että Ranskassa osattiin antaa arvoa hävinneellekin urheilijalle, jos nyt Jean Bouinin kohdalla voidaan tappiosta puhuakaan. Toinen sija Tukholmassa miellettiin mestaruuteen rinnastuvaksi uroteoksi, millainen tulkinta olisi voinut saada sillä hetkellä ymmärrystä Suomessa asti.

Koska Bouin kuoli maailmansodan alkurynnäköissä, ilmeisesti omien joukkojen tulitukseen, hän ennätti nujertaa Kolehmaisen vain epävirallisessa monumenttikisassa. Hänen näköispatsaansa kohosi Marseilleen jo 1923, itse asiassa ennen kuin edes Nurmelle oli keksitty pystyttää Suomeen patsas. Kolehmaiselle moinen kunnianosoitus suotiin vasta 1950-luvulla.

Lähteet

Sanomalehdet: (<http://gallica.bnf.fr/editors?type=periodicals>)

L'Action 11.7. ja 12.7.1912

L'Écho du Paris 10.7. ja 11.7.1912

Le Figaro 10.7. ja 11.7.1912

L'Intransigeant 10.7., 12.7., 17.7. ja 19.7.1912

Le Petit Journal 10.7. ja 16.7.1912

La Presse 11.7., 12.7. ja 18.7.1912

Le Siècle 10.7. ja 14.7.1912

Le Temps 10.7., 12.7. ja 16.7.1912

Kirjallisuus

Espana, René 2000. *Jean Bouin de Marseille*. Marseille: Autres Temps.

Holt, Richard 1981. *Sport and Society in Modern France*. London: Macmillan.

Llewellyn, Matthew 2012. ”’The Best Distance Runner the World Has Ever Produced’: Hannes Kolehmaisen and the Modernisation of British Athletics”. *International Journal of the History of Sport* n:o 7.

Roger, Anne 2012. ”Jean Bouin, champion et héros national” (julkaisematon käsikirjoitus).

Widholm, Christian 2012. ”Swedish Visions of a ‘Smiling Finn’: Interpreting Hannes Kolehmaisen in Sweden”. *International Journal of the History of Sport* n:o 7.

Viitteet

- 1 Ranskassa oli lähinnä koulupoikien toimesta järjestetty juoksukilpailuja 1880-luvulla, ja maailmansotaan asti amatöörijuoksut säilyivät yläluokkaisena harrasteena (Holt 1981, luku 4). Ammattilaisten juoksuperinne on asia erikseen. Tukholman kisoihin mennessä kiinnostus ”jalkaurheiluun” näkyi kirjakaupoissakin: Jean Lhermit, *Les Sports pédestres* (1910); Louis de Fleurac ja Pierre Failliot, *Les Courses à pied et les concours athlétiques* (1911); Jean Bouin ja André Glarner, *Comment on devient champion de course à pied* (1912). Jälkimmäisin käsikirja on siis osittain Bouinin itsensä laatima; toinen tekijä on hänen toimittajattavansa, joka oli entinen kilpajuoksija.
- 2 Sulussa olevat selostukset olen poiminut René Espanan elämäkerrasta (alkuerä ja finaali) ja Anne Rogerin käsikirjoituksesta (finaali).